

Målinriktad träning av toalettaktivitet med fokus på oberoende - en pilotstudie

Gunilla Glad Mattsson, IKE, K&B, Linköpings universitet, Marie Donlau, arbetsterapeut, Vuxenhabiliteringen centrala distriktet, Landstinget I Östergötland

Bakgrund

Trots att barn med ryggmärgsbråck ofta haft omfattande habiliteringsinsatser med möten både inom specialistvård och vardagshabilitering så är de inte självständiga eller riktigt medvetna om sitt beroende långt upp i åren. Vi vill undersöka om ett koncept med utgångspunkt i familjens hemmiljö och målinriktad steg-för-steg träning ökar barnets självständighet på toaletten.

Metod

Studien har en prospektiv, beskrivande design och inkluderar 22 barn, 12♀ och 10♂, 3 - 17,2 år (m 9.3, md 9.1) med myelomeningocele (MMC) och blås och tarmstörning boende i närområdet med utgångspunkt från PNUT-enheten, Barnkliniken, US, Linköping. Samtliga tömde blåsan med hjälp av ren intermitterent katetrisering (RIK) och nästan alla (21) tömde tarmen med transrektal irrigation (TRI). Femton barn hade tidigare tränat RIK alternativt TRI vid ett eller flera tillfällen i sjukhusmiljö (under 2 - 5 dagar/besök) utan någon bestående ökad självständighet på toaletten. Alla barnen var före undersökningens start beroende av hjälp på toaletten.

En uroterapeut och arbetsterapeut besökte tillsammans barnet i hemmet och efter observation av toalettaktivitet i barnets vardagsmiljö introducerades en träning mot mål som valts av föräldrar och barns gemensamt. Målet följdes upp vid ett nytt besök med ännu en observation (3 besök hos 6 familjer). Observationerna följdes enligt en mall där de olika momenten (plocka fram, ta av kläder, flytta över, ta av skydd, tvätta händerna etc.) värderades från 0 - 5 och "helt självständigt utförande" innebar 5 poäng. Utvärdering gjordes med att jämföra observationen före och efter och genom att se om det förutbestämde målet uppnåts (Goal Attainment Scale).

Resultat

Ett moment i RIK eller hela processen valdes som träningsmål av 15 barn medan 7 valde TRI. Alla barn tog ett steg framåt med avseende på självständighet. Sjutton barn/ungdomar nådde det uppsatta målet eller över/mycket över målet. De övriga 5 förbättrades men nådde inte ända fram till målet.

Gruppen barn som valde RIK hade vid första observationen mellan 9 - 52 poäng (medel 25) och vid uppföljning 17 - 56 (medel 36) med en signifikant förbättring (p 0,002) i betydelsen att kunna utföra fler eller alla moment självständigt. De sju barnen som valde TRI nådde före träning mellan 28 - 41 poäng (medel 32) och vid uppföljning 32 - 54 (medel 45) även det en signifikant förbättring (p 0.023).

Slutsats

Att utgå från barnets vardagsmiljö skapar större möjlighet att åstadkomma en förändring. Att förändra vanor som är befästa och automatiserade, med ännu större möda för personer med nedsatt exekutiv funktion, kräver en gemensam syn på hur en aktivitet ska fungera. En observation av aktiviteten medverkar till att skapa samsyn. Att arbeta med stegvisa mål verkar ge möjlighet att se en väg mot oberoende som ger stöd för automatisering av delmål på vägen, vilket innebär att barnet upplever det som självklart att utföra färdigheten själv.